ȘCOALA ROMÂNĂ DIN ROMA. ISTORIE ȘI ARHITECTURĂ

Ileana Kisilewicz

Abstract

After the First World War, Italy starts up economical protocoles with all the countries along Danube trying to economically reset itself up by ensuring market for their agricultural and industrial products. While Italy was limited only to create political alliances with Romania and setting out some advantageous economical exchanges, only by the political side, Romania, through its prominent intellectuals like Vasile Pârvan and Nicolae Iorga, was looking for a cultural approach as well, by setting up of an academical establishment in Rome, following the well known French template – *Accademia di Francia*. The idea has been received with much interest by the time politicians who voted for setting up of the „Romanian School of Rome", transformed lately in *Academia di Romania.* This way was admitted the necesity of abilities and knowledge development of the new generations in humanist area, also practical capabilities development for architects, as direct contact to archaeological vestiges, organizing restoration sites, archives, collections, museums and libraries, renowed historical information thesaurus. In 1925 scholarships for Romanian architects are set up as well. This way the first couple selected have been Horia Teodoru and Ștefan Balș, Ion Anton Popescu, Nicolae Lupu, Richard Bordenache, Grigore Ionescu,

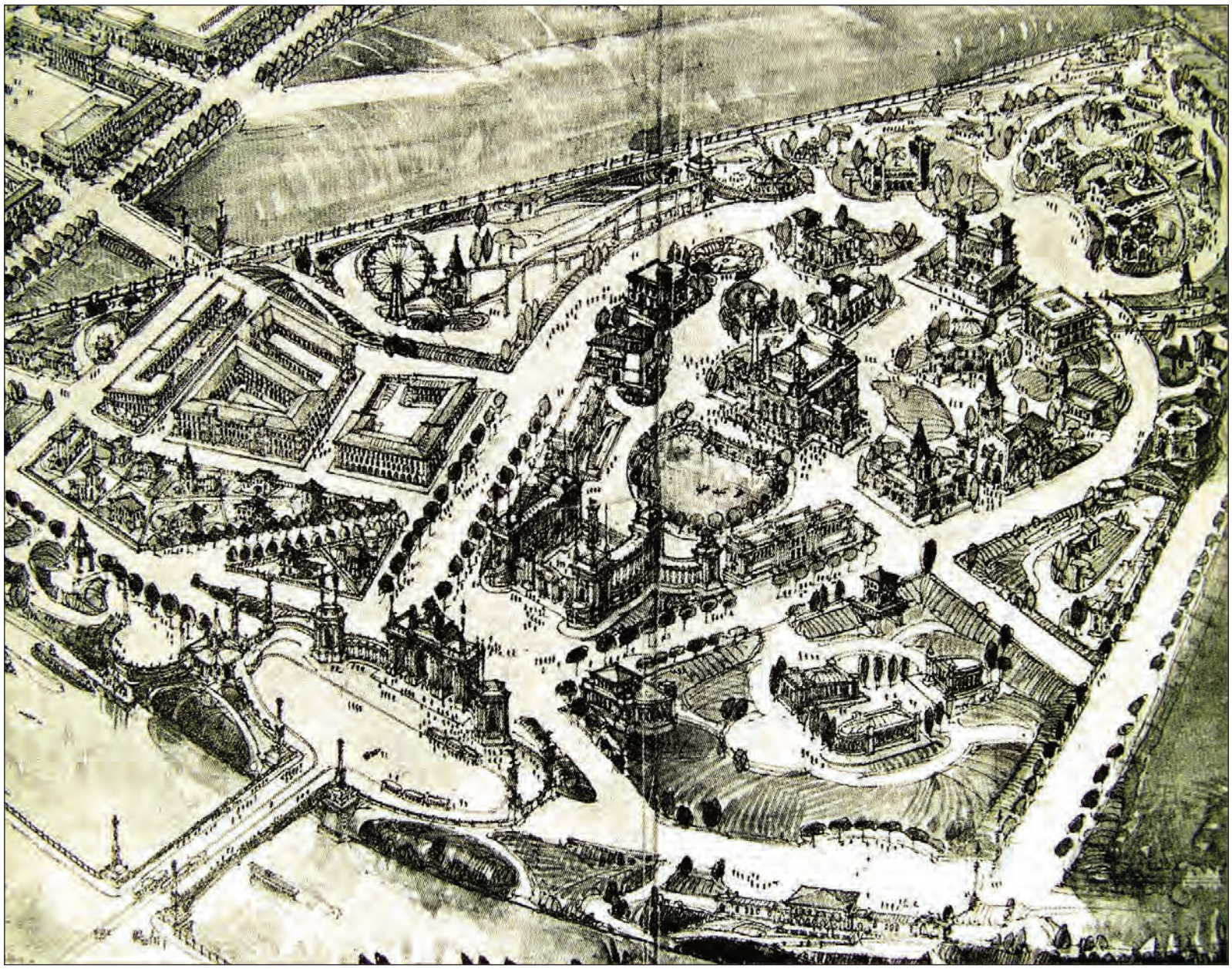

Fig. 1 - Perspectivă a expoziției din 1911 în zona pavilioanelor regiunilor italiene (Piero Ostilio Rossi, Roma-guida all'architettura moderna 1909-2000, 2000)

Nicolae Cucu, Valentin Iorga, Vasile Pertzache and Emanoil Costescu following. Coming back in the country, some of them have had wonderful results with their practical and theoretical activity, obviously influenced by the Italian experience, becoming prominent personalities within History of Architecture and Restoration, having a strong influence within the professional environment as well.

Keywords: Şcoala Română din Roma, Vasile Pârvan, Petre Antonescu, Giulio Magni, arhitecţi români

***

Expoziţia mondială de la Roma din 1911 a fost organizată în capitala Italiei cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la unificarea ţării. Expoziţia a fost amplasată în nordul oraşului în două zone adiacente râului Tibru. Zona de vest a fost dedicată expoziţiei etnografice şi regionale, iar zona de est, cunoscută sub denumirea Valle Giulia, a fost organizată o expoziţie de arte frumoase[1], planimetria generală fiind proiectată de arhitectul Marcello Piacentini. Expoziţia de arte frumoase era compusă dintr-un ansamblu de clădiri care avea ca edificiu principal Galeria Naţională de Artă Modernă. În apropiere de aceasta au fost construite cele 10 pavilioane naţionale ale: Statelor Unite, Japoniei, Austriei, Ungariei, Franţei, Germaniei, Angliei, Rusiei, Spaniei şi Serbiei.

La închiderea expoziţiei, Primăria Romei a cedat Guvernului României pavilionul Statelor Unite pentru organizarea unei "şcoli" române pentru artişti şi cercetători. Din mărturisirile lui Alexandru Lahovary, rezultă că arhitectul italian Giulio Magni[2] a realizat schiţe pentru adaptarea acestui pavilion ca şcoală de "Belle Arte" pentru artiştii români[3]. Dar schimbările de guvern şi izbucnirea primului Război Mondial au dus la amânarea acestui proiect şi la schimbarea destinaţiei terenului. Ulterior primăria a decis amenajarea acelui pavilion ca muzeu de replici în ipsos ale statuilor antice descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice.

În 1920 regele Ferdinand a promulgat legea prin care "se înfiinţează la Paris şi la Roma şcoli româneşti de studii superioare"[4] pentru tinerii studioşi români. Aceste şcoli cuprindeau secţiile de: istorie, filologie, arhivistică şi arte, şi încurajau în plus continuarea studiilor în domeniile care nu erau încă dezvoltate în acea perioadă în România. În scurt timp de la promulgarea legii, Alexandru Lahovary reîncepea tratativele cu Primăria Romei pentru atribuirea unui alt teren pentru edificarea şcolii. Lungile demersuri se încheie în 1922 când Primăria Romei concesionează României, pe termen nelimitat, un teren în suprafaţă de 4300 de mp. în vederea construirii unei aşezământ de studii pentru studenţii şi cercetătorii români.

Pentru noua clădire au existat mai multe proiecte propuse: primele, datate anterior anului 1922, au fost elaborate de arhitectul italian Giulio Magni, însă variantele ulterioare precum şi soluţia finală au fost elaborate de arhitectul român Petre Antonescu, între 1924 şi 1929[5]. Schimbul de opinii şi informaţii, privind terenul şi condiţiile de edificare[6], dintre Legaţia Română la Roma, Vasile Pârvan, în calitate de director şi fondator al Şcolii Române, şi Ministerul Român al Afacerilor Străine, arată preocuparea şi nerăbdarea pentru realizarea acestui edificiu.

Întârzierile în construirea clădirii au fost atât de ordin financiar şi logistic cât şi din cauza condiţiilor restrictive impuse României, la edificarea clădirii impuse de oficiul tehnic al Primăriei Romei, încă din anul 1921. Contractul prevedea următoarele:

- proiectul trebuia aprobat întâi de oficiul tehnic al Primăriei Romei,

---

[1] Expoziţia era articulată în două zone: una dedicată expoziţiei regiunilor italiene, adăpostită în case construite în stiluri arhitecturale zonale caracteristice diferitelor regiuni italiene şi o alta dedicată pavilioanelor naţionale. Cu ocazia expoziţiei începe sistematizarea urbană a zonei Valle Giulia. (Carlo Fabrizio Carli, *Roma liberty. Storia, capolavori, artisti, curiosita*, Newton & Compton Editori, Roma, 1996, pag. 23)

[2] Giulio Magni (1859 – 1931) arhitect italian. A fost activ în România între 1892-1902. Ileana Zbîrnea, *Giulio Magni. I suoi progetti di architettura in Romania*, în: Annuario del Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica, Veneţia, 2001, pag. 162 – 202.

[3] George Lăzărescu, *Şcoala română din Roma*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2002, pag. 126–128.

[4] Ministerul Instrucţiunii. FERDINAND I. Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.
La toţi de faţă şi viitori, sănătate. Corpurile legiuitoare au votat şi adoptat şi noi sancţionăm cele ce urmează:
LEGE
Art. I. Se înfiinţează la Paris şi Roma şcoli româneşti de studii superioare.
Art. II. Ele vor cuprinde următoarele secţiuni: 1. A studiilor de istorie şi filologie a popoarelor romanice. 2. A cercetărilor de arhive şi biblioteci. 3. A continuării studiilor universitare pentru specialităţile care nu se predau încă la noi. 4. A cultivării artelor.
Art. III. În aceste şcoli vor fi primiţi după recomandarea aşezămintelor noastre culturale numai studenţii care vor fi isprăvit cu o superioară distincţie studiile lor în ţară.
Art. IV. Studiile se vor face în afară de internaturi care va uni pe membrii acestor şcoli.
Art. V. Aceşti membrii vor fi ţinuţi a face conferinţe despre viaţa poporului nostru sub toate raporturile.
Art. VI. Durata întreţinerii membrilor şcolilor arătate nu va trece de 2 ani.
Art. VII. Pentru întreţinerea lor se va da o sumă rezultând şi din taxele şcolare ce vor avea a se pune asupra diplomelor luate în străinătate atunci când studii similare se pot face în ţară.
Art. VIII. Directorii se vor numi după recomandaţia Academiei Române.
Art.IX. Un regulament va fixa amănuntele de organizare.
Art. X. Pentru studiile la latinitate orientală pe care ar dori a le face cercetătorii francezi şi italieni, un cămin se va alcătui la Bucureşti, înzestrat cu tot ce este necesar acestor studii. Ministrul de Instrucţie va elabora regulamentul pentru organizarea lor.
Această lege s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 13 August anul 1920 şi s-a adoptat cu majoritate de una suta treizeci şi opt voturi contra trei. Vicepreşedinte, D.I. Ioaniţescu Secretar, C-tin Savu. Această lege s-a votat de Senat în şedinţa de la 23 august anul 1920 şi s-a adoptat cu majoritate de şaizeci şi şase de voturi contra patru. Vicepreşedinte, Ştefan Meitani Secretar, M. Rădulescu. Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului şi publicată în Monitorul Oficial. Dat în Bucureşti, la 22 octombrie 1920 FERDINAND I Ministrul Instrucţiunii P.P. Negulescu Ministrul Justiţiei ad-interim D.A. Grecianu. George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 123-124.

[5] Schiţe datate 1929 sunt păstrate în Fondul Magni la Velletri. Lucrările au început în 1928.

[6] Încercările lui Alexandru Lahovary ca şef de legaţie să impună proiectele lui Magni nu reuşesc. (George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 128-134)

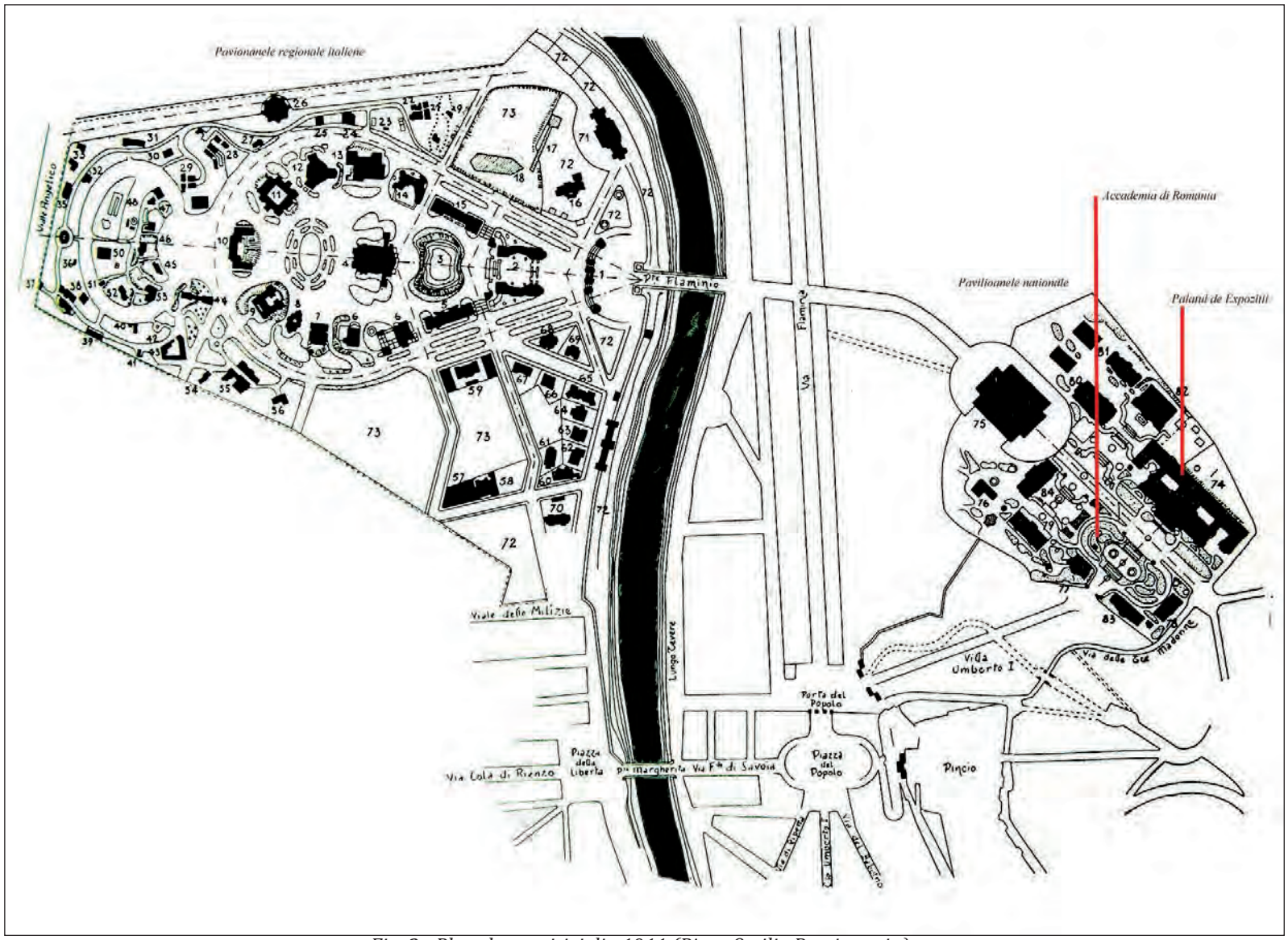

Fig. 2 - Planul expoziţiei din 1911 (Piero Ostilio Rossi, op.cit.)

• clădirea trebuia finalizată în interval de 5 ani de la începerea construcţiei,

• schimbarea destinaţiei terenului şi a clădirilor sau abandonarea acestora conducea automat la anularea concesiunii şi impunea restituirea terenului Primăriei Romei fără plata vreunei despăgubiri pentru România. [7]

Proiectul propus de Giulio Magni era o versiune simplificată şi redusă ca dimensiuni a Palatului de Expoziţii din Valle Giulia pe care acelaşi autor l-a înscris pentru concursul de proiecte din 1911. Astfel în proiect, compoziţia simplă a faţadei principale era subordonată unui ax de simetrie major. Decoraţia exterioară era inspirată de arhitectura neoromânească: ferestre trifore, ferestre cu terminaţii în acoladă, foişoare – elemente din vocabularul arhitecturii româneşti dezvoltate în acea epocă în România[8].

Proiectele propuse de Petre Antonescu, diferite în rezolvarea plastică şi funcţională între ele, arată şi o flexibilitate a proiectantului confruntat cu ambientul italian. Proiectul din 1925, aprobat de autorităţi, era rezolvat în stil neoromânesc.

Arhitectul a adaptat elemente din arhitectura tradiţională rurală la clădiri urbane multietajate şi multifuncţionale - soluţie apreciată de guvernatorul Băncii Naţionale care era principalul sponsor al investiţiei.[9] Multe dintre elementele decorative, precum şarpanta monumentală, erau reluări ale repertoriilor utilizate în cele două proiecte realizate de Antonescu pentru clădiri administrative, precum: fostul Minister al Lucrărilor Publice din Bucureşti din 1910 şi Prefectura din Craiova din 1912. Un alt proiect nedatat, apropiat versiunii finale, propunea faţade cu arhitectură diferită care combină elemente clasice prezente în arhitectura vilelor din zona învecinată Romei.

O vizită a lui Petre Antonescu în 1926, ocazie în care arhitectul a putut să discute cu autorităţile italiene problemele proiectului, a determinat schimbarea

[7] *Ibidem*, pag. 134–137.

[8] Ruxandra Nemţeanu, *Vila în stil neoromânesc. Expresia căutării unui model autohton în locuinţa individuală urbană*, Teză de Doctorat susţinută la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism "Ion Mincu", Bucureşti, 2009.

[9] "Banca Naţională a României la stăruinţa lui Alexandru Lahovary (...) a hotărât să construiască pe a sa cheltuială palatul Academiei Române din Roma. (...) Acest lăcaş (...) a fost donat de către B.N.R. statului român" înainte de realizarea fizică deja de la încheierea primului contract de concesiune în 1921. Cristian Păunescu, *Ctitorii ale Băncii Naţionale a României în Italia*, www.itcnet.ro/history/archive/mi1998/current2/mi65.htm.George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 141.

Fig. 3 - Proiectul de amenajare a fostului pavilion al Statelor Unite pentru Şcoala Română. Arh. Giulio Magni. (Biblioteca Comunale Velletri, Fondo Magni, planşa 2643)

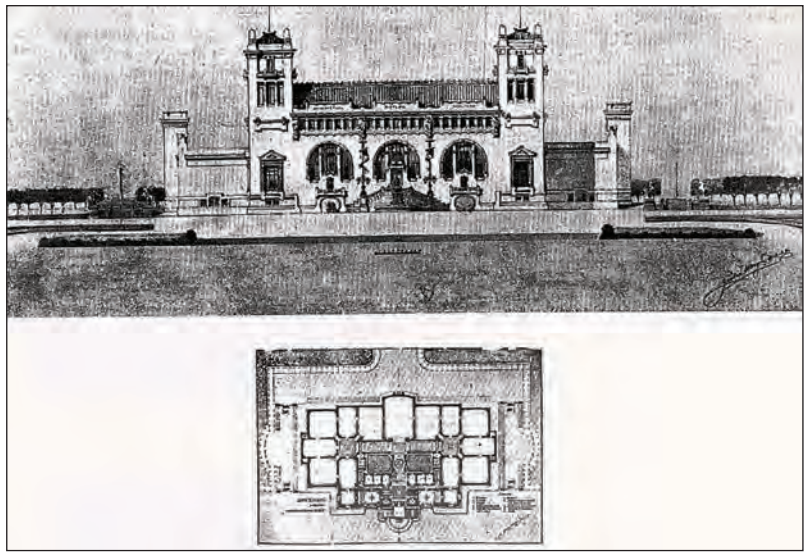

Fig. 4 - Proiectul de concurs pentru Palatul de Expoziţii în Valle Giulia. Arh. Giulio Magni. (B.C.V., F.M. planşa 2652)

faţadelor deja aprobate în 1925. Reconformarea faţadelor a condus la abandonarea stilului neoromânesc şi aderarea la arhitectura italiană. Arhitectul a fost obligat sa adapteze proiectul la peisajul zonei[10]. Condiţiile erau impuse de autorităţile italiene care într-o comisie „au fost unanimi de părere că stilul greco-roman este singur adaptat localităţii şi că nu se poate admite diversitatea stilurilor, care ar da zonei Valle Giulia aspectul unei expoziţii internaţionale”[11], dar şi de unele modificări funcţionale privind rezolvarea în exteriorul clădirii a atelierelor artiştilor. Articularea funcţiunii a dus în final la o concesionare suplimentară de încă 800 mp. de teren pentru mărirea ansamblului. Alegerea arhitectului Petre Antonescu, ca autor al proiectului academiei a fost susţinută încă de la început de Vasile Pârvan.

Clădirea a fost inaugurată în 1933. Proiectul ales în final având două faţade principale ce contrastează între ele din punct de vedere compoziţional şi plastic. Una orientată către Viale delle Belle Arti, retrasă de la stradă şi ascunsă privirii de curtea de onoare ce o precede şi de bogata vegetaţie. Aceasta este rezolvată compoziţional în cheie sobră cu un ax major de simetrie, cu coloane monumentale şi capitele compozite. Cealaltă faţadă orientată către Piaţa Jose de San Martin care frapează prin simplitate este accesibilă trecătorului fiind rezolvată la scara clădirilor din preajmă, lipsită de monumentalitate dar echipată cu un primitor portic de intrare. Rezolvarea faţadei este apropiată arhitecturii clădirilor rezidenţiale urbane din Roma.

Colaborarea dintre cei doi arhitecţi, Magni şi Antonescu, a fost mediată de şeful Legaţiei Române cu acordul ministerului şi a continuat pe tot parcursul realizării lucrărilor, arhitectul Magni asigurând dirigenţia lucrărilor[12]. Un aport important la ieşirea din criza provocată de întreruperea lucrărilor de construire a şcolii, urmată de schimbarea proiectului – l-a avut inginerul Gustavo Giovanonni, în calitatea sa de membru al grupului “Associazione Artistice fra i Cultori di Architettura in Roma”[13].

Arhitecţi membri la Şcoala Română din Roma

Urmând specificul academiilor străine la Roma în 1920, Regele Ferdinand semnează decretul regal de înfiinţare a Şcolii Române la Roma, devenită mai târziu *Accademia di Romania.*

Academiile străine la Roma încep să apară în secolul al XVII-lea odată cu Academia Franceză. “În 1665 Bernini se găsea la Paris, chemat de regele Ludovic al XIV-lea. Cu acest prilej, apreciatul sculptor sfătui pe regele dornic de fast să întemeieze la Roma o Academie, în care să-şi desăvârşească aptitudinile diferiţi artişti francezi. Iar sfatul a fost ascultat. Un an mai târziu Colbert întemeia la Roma *L’ Academie Nationale de France*, căreia, mai târziu, Napoleon avea să-i acorde aceeaşi importanţă, dăruindu-i strălucitul Palat al Medicilor de pe colina Pinciană”[14]. Acesteia i-au urmat în 1829 Institutul Arheologic German, în 1865 Institutul Anglo-American de Studii Romane, în 1873 Şcoala Franceză de Arheologie, în 1881 Academia Spaniolă de Belle Arte, în 1888 Institutul Istoric

[10] Este impusă retragerea cu 30 de metri de la strada “Vialle delle Belle Arti”, reducerea înălţimii cornişei faţadei, iar în ceea ce priveşte arhitectura: “conformarea faţadelor să aibă cât mai multă mişcare spre a prezenta o linie de continuitate lipsită de orice caracter rigid, care să se armonizeze cu contururile naturale ale acestei frumoase văi” (George Lăzărescu, *op. cit*., pag. 147-148)

[11] *Ibidem*, pag. 146.

[12] Dimitrie Ghyka, *Memorii*, Editura Institutul European, Bucureşti, 2004, pag. 27, 68, 238.

[13] Membrii [Asociaţiei artistice a celor care cultivă/admiră arhitectura la Roma], printre care era şi Giulio Magni, erau consultaţi în numeroasele proiecte de restaurare, inserţii urbane şi concursuri de arhitectură. “Graţie stăruinţelor domnului arhitect Giulio Magni, Consulul nostru din Roma şi al concursului preţios al d-lui Gustavo Giovannoni, Directorul Şcolii de Arhitectură din Roma, şi amic intim al Domnului Fedele, Ministrul Instrucţiunii Publice, am reuşit să învingem toate dificultăţile şi să putem relua lucrările de construcţiune, suspendate de aproape doi ani”. (George Lăzărescu, *op. cit*, pag. 162)

[14] Alexandru Marcu, *Şcoala Română din Roma*, în: ”Boabe de grâu„, nr. 3, 1930.

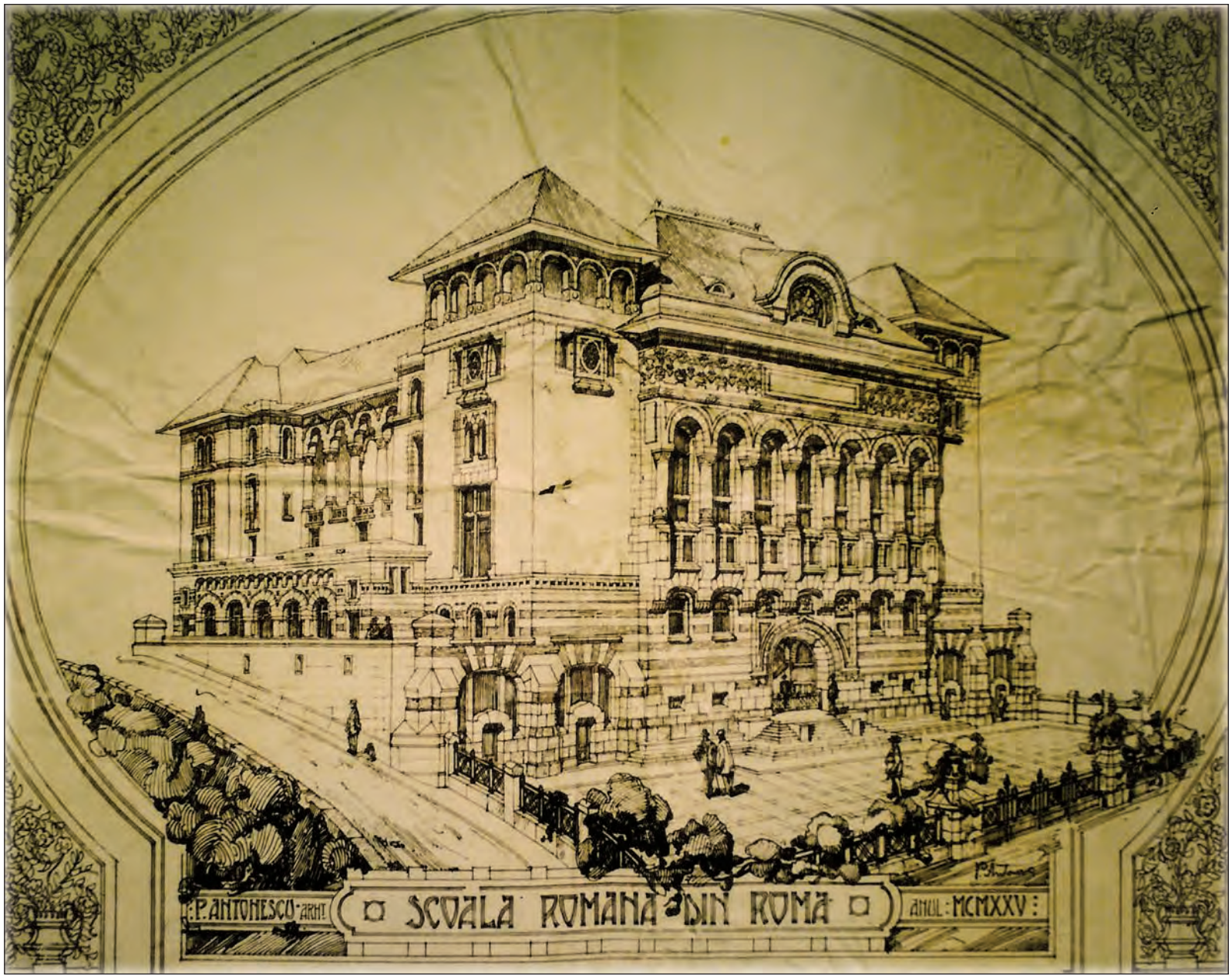

Fig. 5 - Variantă pentru proiectul Accademiei, 1925. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planșa 2565)

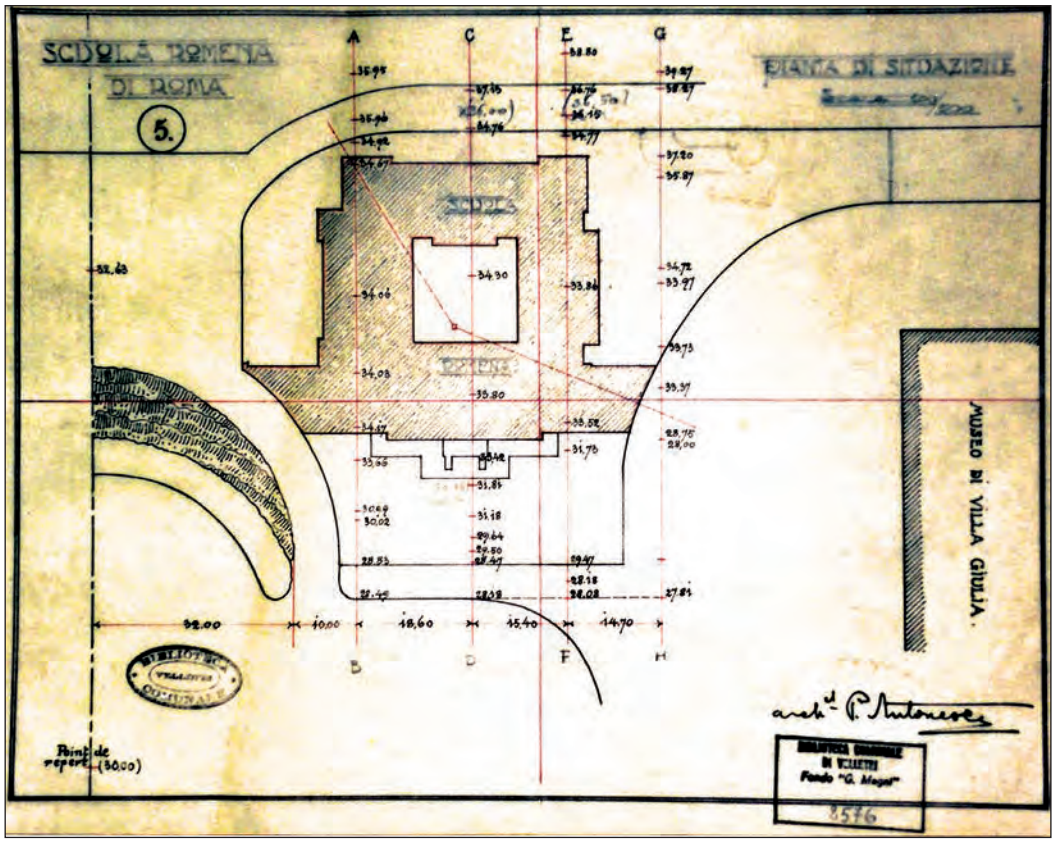

Fig. 6 - Plan de situație Accademia, cca. 1925. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planșa 2576)

Fig. 7 - Variantă pentru faţada laterală. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planşa 2547)

Fig. 8 - Vila Almagia la Roma. Arh. Giulio Magni. (Mauro Artibani, Giulio Magni 1859 – 1930. Opere e progetti, 1999)

Fig. 9 - Faţada laterală a Accademiei orientată către Piaţa Jose de San Martin

Fig. 10 - Faţada principală orientată către Viale delle Belle Arti astăzi

Prusian pentru Cercetări Arhivistice, în 1894 Academia Americană, în 1900 Institutul Istoric Austriac, în 1901 Şcoala Arheologică Britanică, în 1902 Institutul Istoric al Belgiei şi în 1904 Institutul Artistic Olandez.

***

După 20 de ani de la înfiinţarea *Accademiei di Romania*, Alexandru Marcu, fost membru al şcolii, număra la Roma existenţa a 21 de institute străine, 16 institute pontificale şi 46 de colegii teologice. Înfiinţarea lor în capitala Italiei fiind justificată de mijloacele excepţionale de lucru pe care le ofereau cercetătorilor numărul mare de monumente istorice din toate epocile, biblioteci, arhive, colecţii publice şi private şi academiile italiene.

Prin regulamentul publicat, membrii şcolii române erau selectaţi în urma prezentării recomandărilor şi lucrărilor elaborate pentru concurs[15]. Odată desemnaţi câştigătorii, activitatea de cercetare se desfăşura în exteriorul şcolii iar la sfârşit de an academic erau evaluaţi şi rezultatele publicate în revista şcolii "Ephemeris Dacoromane".

Printre membrii şcolii, pe lângă istorici, arheologi, arhivişti, filologi şi italienişti, au fost selectaţi un număr de arhitecţi. Secţia de Belle Arte se deschide în 1925 cu doi arhitecţi[16]. Vasile Pârvan era preocupat ca în programul tinerilor bursieri să fie incluse călătorii de studii, stagii de practică pe şantierele de restaurare şi participarea la campaniile de săpături arheologice: "Essi vengono in Italia per conoscere i metodi di restauro dei monumenti del medioevo e del rinascimento, e, per la loro propria cultura, anche quei di scavo e restauro dei monumenti antichi. Bisognerebbe raccomandargli agli architetti italiani che si occupano con questo ramo archeologico – architettonico e di ottenere che venga loro data la permissione non solo di vedere ma anche di cooperare – s'intende gratuitamente"[17]. La revenirea în

[15] Vasile Pârvan, *Scrieri alese*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006, pag. 301 – 306.

[16] Horia Teodoru şi Ion Anton Popescu au fost primii doi arhitecţi la *Accademia*. (Vasile Pârvan, *Scrisori inedite*, Editura Institutul Cultural Român, Bucureşti, 2007, pag. 57)

[17] [Aceştia vin în Italia ca să înveţe metode de restaurare a monumentelor medievale şi renascentiste, dar şi pentru săpăturile arheologice. Ar trebui recomandaţi arhitecţilor italieni care se ocupă de acest domeniu şi de obţinerea accesului şi chiar a practicii – în mod gratuit] (*Ibidem*, pag. 82) În intensa corespondenţă a lui Pârvan cu secretarul şcolii, Giuseppe Lugli, impune un program riguros bursierilor. (Alexandru Zub, *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Editura Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2005)

ţară aceşti arhitecţi au înregistrat rezultate în activitatea practică şi teoretică marcate de experienţa italiană – unii dintre ei au devenit personalităţi marcante în domeniile istoriei arhitecturii şi restaurării, exercitând o puternică influenţă în mediul profesional în perioada interbelică. Printre aceştia au fost:

Horia Teodoru, membru al Şcolii Române din 1926 până în 1928; studiază, în Italia, arhitectura bizantină şi romanică, de la Ravenna până în Sicilia, realizând câteva relevee la unele monumente[18].

La revenirea în ţară este angajat la Comisia Monumentelor Istorice până în 1949 şi introduce în domeniul restaurării lucrul în grupuri interdisciplinare[19]; realizează numeroase proiecte de restaurare pentru monumente din judeţele Iaşi şi Suceava, dar şi din Bucureşti, proiecte pentru clădiri publice şi private, precum şi proiecte de inserţii urbane la Bucureşti[20]; publică numeroase studii şi lucrări monografice în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

Ion Anton Popescu, membru al Şcolii Române din 1926 până în 1927; a fost trimis pentru realizarea unor relevee[21] la monumente bizantine, a realizat un singur releveu la un edificiu termal de sub Palatin, la Roma; a făcut un studiu despre Termele lui Eliogabal, împărat roman din secolul al III-lea şi delimitează etapele în care a fost realizat edificiul[22].

Ştefan Balş, membru al Şcolii Române din 1928 până în 1929; scrie un articol despre ruina unei biserici din Basilicata în care demonstrează influenţa bizantină şi arabă în arhitectura edificiului[23]. La întoarcerea în ţară realizează numeroase proiecte de restaurare pentru monumente istorice din ţară şi Bucureşti[24]; a publicat

Fig. 11 - Biserica "Buna Vestire" – Curtea Veche, restaurare arh. H Teodoru

numeroase studii şi lucrări monografice în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

Nicolae Lupu, membru al Şcolii Române din 1931 până în 1933; publică reconstituirea unor monumente funerare antice de pe Isola Sacra, Ostia, scrie un articol despre o ruină de pe Via Latina[25] şi realizează o machetă a monumentului care a fost apoi expusă la expoziţia de artă din 1937. La întoarcerea în ţară realizează proiecte de arhitectură pentru imobile de locuit în Bucuresti, Ploieşti şi Râmnicu Vâlcea, şi proiecte de restaurare[26].

Richard Bordenache[27], membru al Şcolii Române din 1930 până în 1932; realizează un amplu studiu, în Italia, despre influenţele normande asupra arhitecturii italiene[28]. La revenirea în ţară este angajat la Comisia Monumentelor Istorice, realizează şi proiecte de arhitectură, având teme foarte diferite: ansamblu industrial, teatru, inserţii urbane[29]; a devenit profesor la Institutul de Arhitectură

---

[18] George Lăzărescu, *op. cit*., pag. 157

[19] Paul Constantin, *Dicţionar universal al arhitecţilor*, Editura Ştiinţifică şi Pedagogică, Bucureşti, 1986, pag. 314-315

[20] Horia Teodoru (1894 – 1976) Studiază la Ecole des Beaux Arts din Paris unde obţine diploma de architect în 1925. A fost profesor la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" între 1931 şi 1976. Proiecte de arhitectură: Complexul Fundaţiei Dalles (1932), Proiectul de sistematizare al Pieţei I.C. Brătianu (actual Piaţa Universităţii) în colaborare cu sculptorul J. Mestrovič (1936), Casa parohială şi clopotniţa bisericii "Buna Vestire" - Curtea Veche, Bucureşti (1939), Clopotniţa bisericii din satul Căpăţâna, jud, Bacău, Proiect de sistematizare a oraşului Constanţa cu punerea în valoare a monumentelor din vechiul Tomis (1960). Proiecte de restaurare: biserica "Sf. Gheorghe" din Hârlău, mânăstirea Probota, "Turnul aplecat" – Giurgiu, biserica "Aroneanu" – Iaşi, biserica "Sf. Ioan Gură de Aur" – Suceava, biserica "Buna Vestire" - Curtea Veche, Bucureşti (1953), curtea Goleştilor, jud. Argeş, Onofrie – Mânăstioara, jud. Suceava, Marina – Câmpulung, jud. Argeş, Mânăstirea Cetăţuia, jud. Iaşi, Învierea – Suceava, Monumentul de la Adamclisi (1957). Lucrări teoretice: numeroase studii publicate în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice (1938-1939), Tratat de perspectivă (1953). (*Ibidem*, pag. 315)

[21] George Lăzărescu, *op. cit*., pag. 157

[22] *Le cosi dette Terme di Eliogabal in Via Sacra*, în: "Ephemeris Dacoromana", no. IV, 1930, pag.1 - 28

[23] *Sant'Angelo al Monte Reparo in Basilicata. Ibidem*, no. V, 1932 pag. 35 – 36

[24] Ştefan Balş (1902-1994) Studiază la Şcoala Superioară de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1927. Lucrări de restaurare: bisericile "Sf. Elefterie Vechi", "Creţulescu", "Radu Vodă", "Scaune" şi Biserica Patriarhiei – toate din Bucureşti, mânăstirile Snagov, Balamuci, Brebu, Râşca, Hurez, Neamţ, Moldoviţa, bisericile "Sf. Ioan" – Piatra Neamţ, Golia – Iaşi, "Sf. Gheorghe" – Piteşti, Bărăţia – Câmpulung, bisericile din Brădet şi Războieni, catedrala ortodoxă şi catedrala romano-catolică din Alba Iulia, Muzeul de istorie din Alba Iulia, cetăţile Câlnic şi Alba Neamţului, Cula Măldăreşti. (Paul Constantin, *op. cit*., pag. 31)

[25] *La Villa di Sette Bassi sulla Via Latina,* în: "Ephemeris Dacoromana", no. VII, 1937, pag. 117 – 188.

[26] Nicolae Lupu (1905-...) Studiază la Şcoala Superioară de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1929. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" din 1945. Lucrări de arhitectură : Aripa Palatului Regal dinspre biserica Creţulescu. Cercetări: Mormântul lui Virgiliu (1933), Releveul edificiului roman "Cetatea Turnu" (1945), studii şi elemente de arhitectură clasică. Proiect de conservare şi protecţie a ruinelor podului lui Traian, Turnu Severin (1938). (Paul Constantin, *op. cit*., pag. 203)

[27] Ion Mircea Enescu, *Profesorul Arhitect Richard Bordenache 28 aprilie 1905 – 14 aprilie 1982*, în: "Arhitectura", 5/1983, Anul XXXI, nr. 5 (204 serie nouă), pag. 66 - 68

[28] *Santa Trinita di Venosa,* în: "Ephemeris Dacoromana", no. VII, 1937, pag. 1 - 76.

[29] Richard Bordenache (1905 – 1982) Studiază la Şcoala Superioară de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1929. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" între 1944-1971. Lucrări de arhitectură: Ansamblul «Industria Optică Română », Bucureşti (1938-1939, 1941-1942), Laminoarele de la Reşiţa (1939-1940), Hală de montaje la şantierele navale Galaţi (1939-1940), Sala „Studio" a teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" (1940-1948), şantierul naval Turnu Severin (1941-1942), casa de odihnă Snagov (1950-1951), amenajarea calcanului fostului imobil "Generala" (1950-1951), Institutul de Studii Economice şi Politice, Iaşi

Fig. 12 - Mânăstirea Neamț, sec. XV. Arhitectul Balș a decis ca la restaurarea bisericii lui Ștefan cel Mare să fie eliminate toate elementele de cornișă, schimbarea formei șarpantei bisericii și a șarpantei turnului și revenirea la imaginea de epocă. În incintă s-a decis eliminarea bisericii neoclasice și amenajarea unei capele, în corpul chiliilor, la care fațada a preluat elemente din arhitectura bisericii demolate. (Album Mânăstirea Neamț, cca. 1932).

Fig. 13 - Mânăstirea Neamț, sec. XV. Arhitectul Balș a introdus un portic perimetral în incintă.

Fig. 14 - Fostul sanatoriu a fost reamenajat și extins pentru funțiunea actuală de hotel. Sanatoriul "Toria", arh. Gr. Ionescu, 1938, Covasna

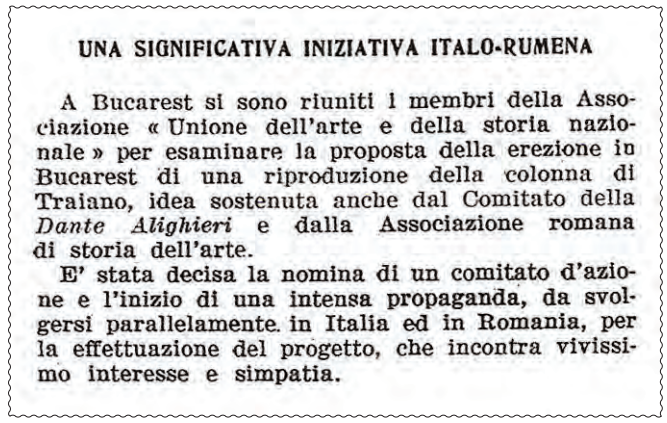
Fig. 15 - Imobil Bucureşti, arh. N. Cucu. (Colecţia Prof. Sorin Vasilescu)

Fig. 16 - Monumentul Eroilor, Parcul Carol, Bucureşti

Fig. 17 - Opera Română, Bucureşti, cca. 1950, arh. Octav Doicescu şi Valentin Iorga

UNA SIGNIFICATIVA INIZIATIVA ITALO-RUMENA

A Bucarest si sono riuniti i membri della Associazione « Unione dell'arte e della storia nazionale » per esaminare la proposta della erezione in Bucarest di una riproduzione della colonna di Traiano, idea sostenuta anche dal Comitato della *Dante Alighieri* e dalla Associazione romana di storia dell'arte.

E' stata decisa la nomina di un comitato d'azione e l'inizio di una intensa propaganda, da svolgersi parallelamente in Italia ed in Romania, per la effettuazione del progetto, che incontra vivissimo interesse e simpatia.

Fig. 18 - Iniţierea proiectului pentru realizarea unei copii a Columnei lui Traian ("Atti della Società Nazionale Dante Alighieri", 1931)

din Bucureşti.

Grigore Ionescu, membru al Şcolii Române din 1935; participă, în Italia, la restaurarea bisericilor "Santa Trinita di Delia" şi "San Niccolo Reale" din Massara del Vallo[30]; studiază biserici din Ravenna şi din regiunea Puglia având ca temă de cercetare influenţa arhitecturii locale în sistemul de boltire[31].

La întoarcerea în ţară realizează proiecte de arhitectură în domenii diferite: sănătate şi transporturi, dar şi relevee la monumente istorice[32]; a predat istoria arhitecturii la Institutul de Arhitectură din Bucureşti şi a scris numeroase studii şi sinteze de istoria arhitecturii.

Nicolae Cucu, membru al Şcolii Române din 1935 până în 1937; scrie un articol despre arhitectura medievală urbană din zona Viterbo[33] şi arhitectura religioasă din zonele Calabria[34] şi Otranto[35]. La revenirea în ţară realizează proiecte de arhitectură, amenajări urbane şi de interior[36].

Valentin Iorga, membru al Şcolii Române din 1936; realizează, în Italia, releveul bisericii "Santa Maria Dei Genetrix" din San Germano[37]. La revenirea în ţară realizează proiecte de arhitectură pentru pavilioane expoziţionale şi ansambluri de clădiri[38].

Vasile Pertzache, se ocupă de executarea copiilor în ipsos a alto-reliefurilor de la Columna lui Traian[39]

Emanoil Costescu realizează relevee ale bisericilor din Ravello si Gaeta[40].

În "Raportul asupra activităţii Şcoalei Române din Roma în anul 1925 – 1926", Vasile Pârvan consemna o serie de conferinţe pe teme de arhitectură, ţinute de personalităţi italiene, dintre care două ale inginerului

(1950-1953), Institutul de Mine, Petroşani (1950-1953), Restaurant şcoală, Bucureşti (1953). (Paul Constantin, *op. cit*., pag. 51)

[30] George Lăzărescu, *op. cit*, pag. 44

[31] *Le chiese pugliesi a tre cupole,* în: "Ephemeris Dacoromana", no. VI, 1935, pag. 50 - 128

[32] Grigore Ionescu (1904 – 1992) Studiază la Academia de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1930. Lucrări de arhitectură : Sanatoriul Toria, jud Covasna (1935-1938), Sanatoriul Bârnova, jud. Iaşi (1936-1938), Şcoala de Infirmiere la Spitalul Militar Central, Bucureşti (1937-1938), Centrul Sanitar şi baia Crucii Roşii, Vaslui (1937), Centrul Sanitar şi baia Crucii Roşii, Sighetul Marmaţiei (1938), Depoul de Tramvaie, Bucureştii Noi în colaborare (1943), Spitalul de Copii "Emilia Irza", Bucureşti (1946-1950), Căminul de ucenici ITB, Bucureşti (1947-1950). Lucrări teoretice: *Istoria arhitecturii româneşti* (1937), *Bucureşti ghid istoric şi artistic* (1938), *Curtea de Argeş, istoria oraşului prin monumentele lui* (1940), *Istoria arhitecturii în România* (1963-1965), *Arhitectura în România* (1944-1969) (Paul Constantin, *op. cit*., pag. 161)

[33] *La casa medievale nel Viterbese,* în: "Ephemeris Dacoromana", no. VIII, 1938, pag. 1 – 104.

[34] *Les eglises a 5 coupoles en Calabre. Ibidem*, no. IV, 1930, pag. 149 - 180

[35] *Eglises cruciformes dand l'Italie Meridionale: San Pietro d'Otranto. Ibidem*, no. V, 1932, pag. 22 - 34.

[36] Dimitrie Nicolae Cucu (1907-…) Studiază la Academia de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1934. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" între anii 1944 şi 1973 predând artă decorativă şi mobilier. Lucrări de arhitectură: decoraţia interioară şi mobilierul la Teatrul de Operă, Ansamblul Monumentului Eroului Necunoscut, Parcul Carol, Bucureşti, Teatrul Naţional, Bucureşti. Lucrări teoretice: Alvar Aalto (1971), Evoluţia mobilierului locuinţei – (1974) (Paul Constantin, *op. cit*., pag. 80)

[37] George Lăzărescu, *op. cit*, pag. 44

[38] Valentin Iorga (1912-1977) Studiază la Facultatea de Arhitectură din Bucureşti şi obţine diploma de arhitect în 1936. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" din 1945 până în 1977. Lucrări de arhitectură: mai multe centre administrative, şcoli, băi şi imobile locative, pavilioanele României la târgurile internaţionale de la Bari, Italia (1937 şi 1938), Veneţia şi Milano (1938 şi 1940), Casa Scânteii şi Teatrul Muzical (Opera), Bucureşti. (Paul Constantin, *op. cit*. pag. 161)

[39] George Lăzărescu, *op. cit*, pag. 44

[40] *Ibidem*, pag. 44

Giovanonni (membru A.A.C.A.R. şi director al şcolii de arhitectură din Roma). În introducerea primelor volume, Pârvan menţiona următoarele: "i contributi scientifici nella Ephemeris Dacoromana mirano, per quanto è possibile, ad illustrare problemi d'interesse generale scientifico in rapporto alla cerchia delle questioni e dei nuovi metodi di studio in Italia ed in generale in Occidente".[41] Este de observat felul în care se raportează la experienţa italiană dar şi la cea europeană, dând libertate elevilor şcolii să compare metode de studiu diferite, atât teroretice cât şi practice.

Izbucnirea celui de al doilea război mondial şi dificultăţile materiale determină întreruperea ambiţiosului program de studii finanţat de România prin care tineri talentaţi puteau studia în Cetatea Eternă. Însăşi şcoala a încetat să activeze pentru o lungă perioadă, date fiind condiţiile politice survenite în perioada postbelică.

Bibliografie

ARTIBANI Mauro – *Giulio Magni 1959 – 1930. Opere e progetti*, Edizioni Kappa, Roma, 1999.

BULEI Ion - *Il Comitato della Societa Dante Alighieri a Bucarest. Alcuni momenti della sua storia*, Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura, no. 5, 2004, pag. 447 - 453.

BULEI Ion – *Vasile Pârvan. Scrisori inedite*, Editura Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2007.

BURCEA Carmen - *Diplomaţie culturală. Prezenţe româneşti în Italia interbelică*, Editura Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2005.

IONESCU Grigore - *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1982.

LASCU Nicolae – *Giulio Magni – un arhitect italian la Primăria Capitalei*, în: "Anuar al arhivelor Municipiului Bucureşti", Bucureşti, 1998, p. 148-153.

LASCU Nicolae – *Giulio Magni e l'ambiente architettonico romeno*, în: "Quasar", no. 23-24, Firenze, 2000, p. 157-175.

MUREŞANU Camil - *Periodici e personalità illustrativi per le relazioni italo-romene nel XIX secolo*, în: "Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura", no. 2, 2000, pag. 455 – 462.

OLTEANU Radu - *Bucureştii în date şi întâmplări*, Editura Paideia, Bucureşti, 2002.

PÂRVAN Vasile – *Scrieri alese*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006.

VASILESCU Sorin - *Reflexe italiene în arhitectura interbelică din România*, în: "Di nuovo insieme", nr. 11, Serie noua, 2006, p. 18 - 20.

ZBÎRNEA Ileana - *Giulio Magni. I suoi progetti di architettura in România*, Annuario anno 3 (2001), Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica, Casa Editrice Enciclopedica, Bucarest, 2001, p. 162 – 204.

ZUB Alexandru – *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Editura Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2005.

[41] [contribuţiile ştiinţifice în (revista) Ephemeris Dacoromana urmăresc, pe cât este posibil, să ilustreze probleme ştiinţifice de interes general raportat la mănunchiul de întrebări şi de noi metode de studiu din Italia şi, în general, în Occident] ("Ephemeris Dacoromana", I, 1923, pag. VIII)